Daniela PELIVAN

ROSTIREA VOCALELOR DIN VECINĂTATEA DIFTONGILOR DESCENDENŢI [EI̯] ŞI [AU̯] ÎN LIMBA ROMÂNĂ LITERARĂ ŞI ÎN VORBIREA SPONTANĂ

În limba română literară există *cuvinte morfologice* (a aduna, a uita) şi *cuvinte fonetice* (şi ei ordonaseră, că ai o oaste) compuse din diferite forme auxiliare (conjuncţii, articole, prepoziţii). Din punctul de vedere al rostirii literare, cuvintele fonetice alcătuiesc un tot ritmo-melodic supus accentului. Spre exemplu: [da **şi ei̯ au̯ i**nvitat], [n**u au̯ u**nit]. După cum se poate constata în LRLC, toţi diftongii şi triftongii au în vecinătatea lor *grupuri vocalice*, care în actul rostirii se comportă diferit: unele vocale din componenţa acestor structuri (integrale, silabice) se asimilează sau se diftonghează, fapt ce duce la *modificarea structurii corecte a cuvintelor fonetice*. Acest model de rostire vine în contradicţie cu normele de pronunţie ale LRLC.

Pentru a explica această problemă, am selectat materialul de limbă din literatura clasică şi din cea contemporană şi am dedus că toate vocalele şi vocalele în hiaturi (în acelaşi număr) se grupează în jurul diftongilor şi triftongilor, alcătuind anumite microsisteme.

Materialul de limbă (cuvintele şi frazele) a fost rostit de crainicii de la Compania Naţională de Televiziune şi Radiodifuziune din Moldova: Valeriu Mârza, Sandu Sâtnic, Lucia Popescu şi Maricica Munteanu. Cuvintele înregistrate pe banda magnetică au fost imprimate apoi la spectrograf şi sonagraf în Laboratorul de Fonetică Experimentală al Institutului Ţărilor din Asia şi Africa de pe lângă Universitatea de Stat „M. V. Lomonosov" din Moscova.

Pentru a descrie sistemul vocalic pe plan acustic, am apelat la studiile savanţilor R. Jakobson, G. M. Fant şi M. Halle (a se vedea **Novoe v lingvistike**, M., 1962, p. 173-339).

Din punctul de vedere al elementelor constitutive, microsistemele fonetice se clasifică astfel: [**şi ei̯ i**ntră, **şi ei̯ e**ditează, **şi ei̯ î**nving, **şi ei̯ a**dună, **şi ei̯ u**rcă, **şi ei̯ o**rdonă]. În exemplele citate diftongul descendent [ei̯] este precedat de aceeaşi vocală şi urmat de diferite vocale, toate structurile aflându-se în poziţie protonică, fapt care, de regulă, determină modificările cantitative şi calitative ale sunetelor în actul vorbirii spontane.

În cele ce urmează vom analiza câteva structuri compuse din vocală, diftongul [ei̯] şi altă vocală. Spre exemplu: [c**e ei̯ i**mpun, c**e ei̯ e**liberează, **şi ei̯ î**ncep, c**e ei̯ a**dună, c**e ei̯ u**rcă, c**e ei̯ o**cupă].

În LRLC toate sunetele vocali-

BDD-A20771 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:37 UTC)

ce din componenţa microsistemelor se emit prin trei acte articulatorii: excursia, ţinuta şi recursia. Este o regulă firească a rostirii îngrijite. Datorită acestui fapt componentele structurilor îşi menţin trăsăturile vocalice specifice LRLC.

O altă realitate constatăm în VRS. Atunci când informatorul este liber în exprimare, spontan, vocalele se comportă diferit în procesul de comunicare verbală. De exemplu, în structurile citate sunetul semideschis, anterolingual, nonlabial [e] pierde o trăsătură vocalică – gradul de deschidere. Rezultă că vocalele literare pierd calitatea şi melodia lor firească, formată de tradiţia literară, de normele ortologice. Bunăoară: [**şi i̯ i**mpun, **şi i̯ e**liberezî, **şî i̯ î**nşep, **şi i̯ a**dunî, **şi i̯ u**rcî, **şi i̯ o**cupî]. Prin *pierderea gradului de deschidere* al anterolingualelor, aceste structuri se depărtează de cele literare şi se apropie de rostirea dialectală, nonliterară, nonnormată.

Ne propunem să examinăm sub aspect experimental structurile (microsistemele) compuse din mediolinguala [ă], diftongul [e̯i] şi alte vocale: [c**ă e̯ i**nsistă, c**ă e̯ e**mit, c**ă e̯ î**ncearcă, c**ă e̯ a**dmit, c**ă e̯ u**rmăresc, c**ă e̯ o**crotesc].

Vocalele din structurile atone se opun prin raportul opoziţional de cantitate şi calitate (semideschis – închis şi semideschis – deschis) în LRLC, conferindu-le acestor structuri dinamism şi expresivitate în armonie cu configuraţia lor ritmo-melodică tradiţională, fixată pe spectrograme, sonagrame şi intonograme.

Cum se comportă vocalele din microsistemele citate în VRS? Ca şi în cazul celor examinate anterior, vocalele atone (fără sprijin consonantic) pierd din cantitate şi calitate, prin închidere. Un exemplu: [c**î i̯ i**nsistî, c**î i̯ e**mit, c**î i̯ î**nşearcî, c**î i̯ a**dmit, c**î i̯ u**rmaresc, c**î i̯ o**crotesc]. Deci, vocalele din microsisteme pierd, prin închidere, o parte din energie fonică şi din melodie, devenind modele specifice graiurilor VRS.

E de observat însă că în microsistemele citate au loc modificări nu numai în calitatea vocalelor din vecinătatea diftongului, ci şi în structura acestuia, înfăţişarea fonetică transformându-se din [e̯i] în [i̯i].

Vom supune analizei şi structuri compuse din cinci vocale, două semivocale şi trei consoane: [**şi e̯i a̯u a**rat, c**e e̯i a̯u a**rat, c**ă e̯i a̯u a**rat, d**a e̯i a̯u a**rat, n**u e̯i a̯u a**rat, **o, e̯i a̯u a**rat]. Menţionăm că în microsistemele citate prevalează numărul vocalelor. Pentru a descrie comportamentul vocalelor şi al diftongilor, vom utiliza procesul viu de comunicare verbală. În scopul calificării unităţilor fonice, am apelat la analiza auditivă şi am constatat că toate segmentele sonore diferă cantitativ şi calitativ de modelele literare. În toate structurile are loc un proces activ de închidere a vocalelor semideschise [ă], [e], de înlocuire a anterolingualei închise [i] cu mediolinguala [î] şi reducerea completă a diftongului [a̯u], care se monoftonghează în vocala [o] silabică. A se compara: [**şî i̯ o a**rat, **şi**

BDD-A20771 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:37 UTC)

i̯ o arat, c**î i̯ o a**rat, d**a i̯ o a**rat, n**u i̯ o a**rat, **o, i̯ o a**rat].

Prin urmare, în VRS apar fenomene fonetice care nu se observă la prima vedere, constituind în realitate procese fonetice active, întâlnite frecvent în vorbirea spontană.

La o analiză spectrală, se observă că, prin pierderea unor trăsături vocalice din corpul cuvântului fonetic în actul de vorbire spontană, toate particularităţile articulatorii şi acustice specifice LRLC (ritmul, melodia, tonul şi intensitatea) sunt denaturate. Modelul de rostire spontan conferă entităţilor fonice din structura cuvintelor fonetice nuanţe şi trăsături ce vin în contradicţie cu normele limbii române literare.

În concluzie, subliniem că denaturarea calităţii vocalelor din vecinătatea diftongilor descendenţi în VRS reprezintă un proces fonetic care ar trebui cercetat. Acest fenomen ar putea fi stopat prin cultivarea pronunţiei vorbitorilor şi prin însuşirea temeinică a regulilor ortologice.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Artiomov, V. A., *Experimentalinaia fonetica*, M., 1956, 225 p.

2. Avanesov, R. I., *Sţeniceskaia reci*, „R.R.”, nr. 5, 6, M., 168 p.

3. Avram, A., *Cu privire la raportul fonologic dintre vocalele mediale şi cele anterioare în limba română. Omagiu lui Al. Rosetti*, Bucureşti, 1965, 1040 p.

4. Avram, A., *Vocalele româneşti [ă] şi [î] din punct de vedere acustic*, SCL, nr. 4, Bucureşti, 1963, 80 p.

5. Ciobanu, F., Sfârlea, I., *Cum scriem, cum pronunţăm corect*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, 150 p.

6. Pospelov, B. V., *Glasnâe zvuki v instrumentalinâh i slovarnâh izmereniah*, M., 2002, 349 p.

BDD-A20771 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:37 UTC)